

Един различен поглед към процеса на ефективно предаване на знанието във ВУЗ

Мирослава Станкова

A different look at the process of effective transfer of knowledge at universities: This current publication is an attempt to look from a different angle to the process of education (especially in university) by considering a method that is not yet widespread in the programs of educational institutions, but which has great potential to become a successful platform of education in general.

The paper addresses the issues what Suggestopedia is, what the traditional methods of education in university are and how they could interact with and benefit from Suggestopedia.

Key words: *Suggestopedia, traditional education, methods, lecture, art, teaching material, perceptions*

ВЪВЕДЕНИЕ

*„Ако днес преподаваме така, както сме преподавали вчера,
ние ограбваме нашите деца за утре.“*

*„Да се открие какво е способен човек да прави и да се осигурят възможностите
да го направи, това е ключът към щастието.“*

*„Изкуството е най-ефективният начин за комуникация, който съществува.“
Джон Дюи*

Обучението е основата на живота. Голяма част от него преминава в образователните институции. Въпросите за качеството на образованието, за мотивацията на обучаваните и обучаващите, за желанието за придобиване на знания въобще винаги са актуални. Усъвършенстването на начините процесът на ефективно предаване на знанието да се случва би трябвало да е в непрекъснато движение напред, отворено към нови възможности.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Настоящата публикация е един опит да се погледне от друг ъгъл на процеса на обучение (в частност във ВУЗ) като се разгледа и един метод, който все още не е широко застъпен в програмите на образователните институции, но който има голям потенциал да се превърне в успешна платформа на образованието въобще.

Какво е сугестология?

Сугестология е наука, създадена от българския учен, психиатър, психотерапевт д-р Георги Лозанов, който от средата на 50-те години на XX век започва своите оригинални търсения за съвременни пътища към разкриване на генетично заложените резерви на човешкия мозък/ум. Д-р Лозанов използва един нов вид хуманитарно внушение (сугестия), което разглежда като предмет на сугестологията. Този тип сугестия е различен от всички досегашни видове сугестии, описвани от дълбока древност до днес с това, че пробужда желанието на курсистите или пациентите за изживяване и постигане на онова творческо състояние, което е в хармония с очакването на преподавателя или психотерапевта. Несъзнаваните периферни перцепции (т.нар. слаби сигнали) и емоционалните стимули са изключително важни в този тип общуване. [3]

Какво е сугестопедия? История и философия.

Сугестопедията е създадена като експериментален клон на сугестологията за приложение в педагогиката. Терминът сугестопедия се появява за първи път на български език през 1966 година в статията на доктор Георги Лозанов „Сугестологията - път към хипермнезия в учебния процес. Методика на Сугестопедията“ в списание Народна Просвета, С., кн.№6.

Науката, която се налага с експерименталната работа на доктор Лозанов, е свързана с изследване и описание на сугестията (внушението) като комуникативен фактор.

Идеята, която лежи в основата на сугестопедията, е свързана с изследванията на доктор Георги Лозанов върху неизползуваните възможности на човешката личност (резерви) и безопасното достигане до тях. Като определение на безопасно можем да дадем комуникация, която не нарушава свободната воля на избор на личността, която не използва методите на принуда, команда, манипулиране, промиване на мозъка, унижение, подценяване и др.

С всички средства се стимулира спонтанната изява на участниците в комуникацията. В основата на сугестопедията е заложено внушението, което цели освобождаването от предишни или предпазване от психотравми, които спират или биха могли да спрат пълноценното израстване на личността до развиване на своите способности.

Животът би трябвало да бъде поток от радост – с тази цел сугестопедията създава и използва разнообразни средства за радостно, пълноценно общуване като естествено състояние на човека. Без да пренебрегва други емоции, се стреми да създаде оптимистичен и здрав мироглед у участниците в комуникацията.

Баланс – парасъзнавано и съзнавано, емоция и логика, интуиция и съзнателен анализ.

Здравето на участниците е изключително важно – ученето е без умора, напрежение и тревожност. Преподаването е неизчерпаем извор на творческа енергия и обмен на мисли.

Няма ограничения нито във възрастта, нито в пола, нито в произхода или предварителното обучение за разкриване и използване на скритите възможности на човешката личност.

Характерни за сугестопедията са:

- мекото, деликатно поведение на престижния преподавател
- достоверност на източника на информация
- периферни възприятия
- двуплановост и многоканалност в предоставянето на информацията
- създаване на необходима нагласа към необикновеността на хората – участници в комуникацията
- представянето на много голям материал за усвояване
- хармонизирането на отношенията в групата,
- съгласуването с природните закони за ритъм, златна среда, контраст, разнообразие, многопластовост, промяна, красота, любов, свобода, единство на част и цяло, като всичко е част от друго по-голямо цяло.
- положителната, красива атмосфера
- вибрираща релаксативна методология
- нови имена и биографии
- песни
- смях
- класическото изкуство, използвано в сугестопедията, е жизнуетвърждаващо, носител на хармонията, търсена и постигната от Големите майстори. [2]

Седемте Закона на Сугестопедията:

1. *Любов* – Добре известно е, че нищо хубаво на този свят не е постигнато без любов. Любовта е и важно условие за достигане до резервите на психиката. Любовта създава спокойствие, доверие и допринася за престижа на учителя в очите на учещите се и така отваря пътищата към разкриване на психичните резерви на личността.

2. *Свобода* – Когато има Любов, има и Свобода. Свободата дава възможност на учителя да упражни своята лична преценка и да взема решения, за да може да приспособи сугестопедичната система към личните особености на всяка група. Тя също позволява на учещите да изберат дали да вземат участие в някои дейности като например песни, игри и т.н., които може да не допаднат на тяхното разположение. Във всеки момент те са абсолютно свободни да излязат от стаята, стига да не пречат на работата на групата.

3. *Убедеността на преподавателя, че нещо необикновено се случва* води до състояние на вдъхновение у учителя. Това вътрешно тържество се отразява във периферните перцепции на учителя, които се възприемат и се създават у учещите.

4. *Многократно увеличен учебен материал* – При сугестопедията учебният материал, който се представя на учещите се за единица време трябва да бъде най-малко 2 до 3 пъти (пъти, не проценти) по-голям от обема материал, представен според съществуващата норма от други методи.

5. *Цяло – част, част – цяло; частта чрез цялото* – Когато се преподава новият материал по всички предмети, не бива да има разделение между елемента и цялото. Елементите не бива да се преподават и изучават изолирано.

6. *Златната пропорция* – Златната пропорция разкрива законът за хармония във Вселената, на който всеки сугестопедичен процес трябва да се подчини. Хармонията създава хармония и преодолява психичния хаос, често провокиран от традиционната педагогика. Способността за учене се подобрява, когато учебния процес умело открива правилния баланс между ритми, интонации, емоционални стимули, т.н.

7. *Приложение на класическото изкуство и естетиката* – Класическото изкуство и естетиката се използват в сугестопедията като особено ефективни медиатори на неманипулативната комуникативна сугестия поради тяхната способност да излъчват безброй неспецифични стимули, които подхранват изобилието от периферни перцепции, незабележими за съзнанието. [2]

Методи на обучение във висшите учебни заведения:

Съществуват много класификации на методите, съставени по различни признаци (табл. 1).

Таблица 1 Методи на обучение

№	Методи	Общи методи на обучение	Бинарни методи	
			Методи на преподаване	Методи на учене
1.	Методи на изложение	Монологично изложение	Информационно-съобщаващ	Изпълнителски
2.		Показно изложение	Обяснителен (илюстративно-обяснителен)	Репродуктивен
3.		Диалогическо изложение	Инструктивен (инструктивно-програмиран по Н. М. Мочалова)	Продуктивно-практически и (продуктивно-алгоритмичен по Мочалова)
4.	Методи на организация и управление	Евристичен	Обяснително-подбуждащ	Частично-търсец
5.		Изследователски	Подбуждащ	Търсец

При първите два метода на обучение преподавателят се изявява предимно като носител на нова информация, поради което те се наричат още методи на изложение.

Последните три метода се характеризират с преобладаване на организационна и управленческа дейност на преподавателя, затова се определят като методи на организация и управление.

Методът “Диалогическо изложение” е междинен, свързващ двете групи методи, т.е. играе подготвителна, преходна роля. Общите методи на обучение

отразяват взаимовръзката между трите компонента на обучението: съдържание, преподавател и студент.

Съставни елементи на методите на обучение са похватите. Според (Мочалова 1979) в състава на всеки от общите методи влизат три групи похвати:

- похвати за преконструиране на учебното съдържание
- похвати на преподавателя
- похвати на учебно-познавателната дейност (на учене).
- Според източника на информацията методите се делят на:
 - словесни – разказ, беседа, обяснение, лекция, работа с книги и научни списания
 - нагледни – наблюдение, демонстрация
 - практически – упражнения, лабораторна работа, практическа работа

Въпросът за оптималния подбор на методите няма еднозначно решение. Подборът на методите е една творческа дейност на преподавателя.

Във висшите учебни заведения традиционен метод от словесните е лекцията, а от практическите – упражнението.

Лекцията предполага устно изложение на учебния материал, което се отличава с по-голям обем от разказа, с по-сложни логически построения, образи, доказателства и обобщения.

Под упражнение се разбира съзнателно повтаряне на дадени действия, за да се постигне или усъвършенства даден образец, за да се формират умения и навици съобразно даден еталон. Упражнението не е само механично, репродуктивно повторение, то съдействува за решаването на разнообразни други дидактически задачи, като задълбочаване разбирането за смисъла на научните знания, трайно фиксиране на знания, умения и навици, развитие на умствените операции, усъвършенстване на операционната стойност на знанията, уменията и навиците, предотвратяване забравянето, развитие на общите способности.

- Упражнения по образец – Външно тези упражнения изглеждат чисто механично повторение на образца, но преподавателят трябва да се стреми студентите да осъзнаят смисъла на извършените операции.
- Коментирани упражнения – При тези упражнения студентите осмислят всяко действие, преди да са го извършили. Коментираните упражнения подпомагат преподавателя да внесе корекции в действията на студентите и да поправи своевременно грешките им.
- Вариативни упражнения – Основната цел на вариативните упражнения е прилагането на знанията при нови условия. Колкото по-сполучлив е анализът на новите условия, толкова по-голяма е вероятността упражненията да бъдат по-успешни. [1]

След така направения бърз обзор на методите на обучение – алтернативни и традиционни, вече имаме по-широка представа и разбиране за начините процесът на предаване на знанието да се случва по-ефективно на всяко едно ниво на образованието, като в частност говорим за образованието във ВУЗ.

Традиционните методи са съсредоточени в систематизацията и поднасянето на учебния материал и това се вижда на преден план.

Сугестопедията също изисква отлично подборане и специфично обработване и поднасяне на информацията за целите на обучението, но това се случва на заден план, „зад кулисите“, неусетно. На преден план изпъкват характерните за сугестопедията особености, посочени по-горе в публикацията, които се преплитат и със седемте закона.

Интеграцията на Сугестопедията в образователните институции е бавен и сложен процес, но не е невъзможен.

Самото взаимодействие на разнообразните методи на обучение само по себе си би обогатило и подобрило общия резултат в образованието.

Едно такова примерно взаимодействие на база направения обзор би било да се обърне повече внимание на:

- изкуството и естетиката – в учебната обстановка, в учебните материали
- творчеството – разкриване на повече възможности за себеизразяване
- богатия илюстративен материал – една картина казва много повече от 1000 думи
- участието на възможно най-много сетива в учебния процес
- връзката част-цяло, цяло-част при усвояване на учебен материал
- цялостното присъствие на преподавателя – съблюдаване на начин на говорене, излъчване, жестикулация и т.н.
- баланса на пасивните и активните дейности по време на час
- доброто настроение на колектива

В частност Сугестопедията може да намери добро приложение и да се интегрира по-бързо в обучението по дизайн, което в същността си е креативен процес, базиран на методите на творчество, изкуството и естетиката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Сугестопедията отваря много възможности за реновиране на учебния процес по един хуманен начин. Дали ще я използваме в чистия ѝ вид или ще почерпим знания от нея, които да приложим, зависи от желанието и целите, които сме си поставили.

Традиционните методи на обучение не са в разрез с десугестивното обучение, а по-скоро една стабилна основа, която се е доказала през годините и която има потенциал за развитие и трансформиране.

Способността за научаване, за учене като същност, заложенa в човека, не би трябвало да се разграничава от самия него, от неговите ценности, потребности и стремежи.

ЛИТЕРАТУРА

[1]. Георгиева А., Николов Н., Николова Н., Георгиев Л., Методи на обучение във висшите учебни заведения, Годишник на Минно-геоложкия университет “Св. Иван Рилски”, том 50, св. IV, Хуманитарни и стопански науки, 2007, София, 103-105 стр.

[2]. Седемте Закона (Conditio Sine Qua Non) на Сугестопедията/ Резервопедия (http://www.dr-lozanov.com/bg/7_zakona.htm)

[3]. Сугестология и Сугестопедия (<http://www.suggestology.eu/page-2/>)

[4]. Сугестопедия (<http://suggestology.org/suggestopedia/>)

За контакти:

Инж.-дизайнер Мирослава Емилиянова Станкова, катедра „Промислен дизайн“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, 0895 134 316, e-mail: mstankova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.